

UDK 359(497.16 Boka kotorska)“1766“(093)

94(497.16 Boka kotorska)“1766“(093)

Primljeno: 5. 5. 2013.

Prihvaćeno: 25. 11. 2013.

Izvorni znanstveni rad

***Gente di mare della nazione bochese* – bokeljske tartane i mletačka vojno-pomorska intervencija u Africi 1766. godine**

Lovorka Čoralić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: lovorka@isp.hr

Maja Katušić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: mkatusic@isp.hr

Središnja tema rada usmjerena je na raščlambu sastava posade na pet bokeljskih tartana, unovačenih odredbama mletačkoga Senata 1766. godine s ciljem sudjelovanja u vojnome pohodu protiv tripolitanskih gusara. Rad se zasniva na gradivu iz Archivio di Stato di Venezia (zbirka Provveditori all'Armar). U uvodu se ukratko sažimaju razvojne sastavnice bokeljskoga pomorstva u 18. stoljeću i uloga Bokelja u mletačkoj ratnoj mornarici, a potom se detaljno raščlanjuju svi podaci relevantni za ustroj i sastav pet tartana iz 1766. godine, kojima su zapovijedali peraški, dobrotski i prčanjski kapetani. Na kraju rada donose se cjeloviti prijepisi članova posade na rečenim tartanama.

Ključne riječi: Boka kotorska, Mletačka Republika, Dobrota, Prčanj, Perast, povijest pomorstva, vojna povijest, mletačka ratna mornarica, 18. stoljeće

Uvod: Posljednje stoljeće Serenissime i bokeljski pomorci

Razdoblje 18. stoljeća jest “zlatno doba” bokeljske pomorske i trgovačke aktivnosti. Na krilima uspješnoga ratovanja pod stijegom sv. Marka u 17. stoljeću

(Kandijski rat i Morejski rat) te stečene upravne samostalnosti od Kotora, bokeljski gradići Perast, Dobrota i Prčanj u 18. stoljeću postižu demografski, gospodarski i kulturni procvat. Bokeljske tartane, trabakuli, šambeci, gripovi, feluke, gaete, pelegi i barke plove u sve važnije luke duž Jadrana, uspostavljaju svoje trgovačke podružnice duž grčkih otoka i na Levantu te u navedenom razdoblju postaju vodeća istočnojadranska regija u pomorsko-trgovačkoj razmjeni na Sredozemlju.

Gospodarski rast pratio je, posebice kada je riječ o navedenim gradovima, kontinuirani demografski rast, dobrim dijelom potaknut i sve snažnijim useljavanjem novoga stanovništva koje u poletnim i prosperitetnim gradovima u Zaljevu svetaca nalazi mogućnost za svoj gospodarski uzlet, kao i za rješavanje osnovnih egzistencijalnih pitanja.¹ Bokeljski paruni i kapetani postaju nositelji društvenoga života u svojim sredinama (obnašanje čelnih mjesta u gradskoj upravi, diplomatska služba), investiturama stječu posjede na novooslobođenim područjima (okolica Herceg Novoga i Risna), dekretima dužda i Senata postižu naslove *Conte veneto* i *Cavaliere di San Marco*, a u Mlecima – gradu u kojemu najčešće borave po naravi svoje aktivnosti – povlašten su i ugledan dio brojne hrvatske useljeničke zajednice te vodeći dužnosnici u tamošnjoj Bratovštini sv. Jurja i Tripuna (*Scuola degli Schiavoni*). Peraške obitelji Balović, Bronza, Bujović, Burović, Kolović, Mazarović, Zambella i druge, dobrotski Dabčevići, Dabinovići, Ivanovići, Kamenarovići, Radimiri, Tripkovići i drugi te prčanjski Đurovići, Florio, Lazzari, Lukovići, Sbutega, Verona i drugi, imena su koja su obilježila kako društvenu i gospodarsku povijest svojih matičnih sredina, tako i širega područja istočnoga Jadrana i Sredozemlja. Zahvaljujući gospodarskoj snazi, ali i snažnoj potrebi za mecenatskim djelovanjem u zavičaju, peraški, dobrotski i prčanjski kulturni i umjetnički krajobraz – vidljiv u velebnim crkvenim zdanjima i raskošnim palačama – postaje reprezentativan na sveukupnoj razini barokne umjetnosti istočnojadranske obale.²

¹ Prema raspoloživim podacima Perast je 1528. godine imao 774 stanovnika, 1604. godine 815, 1621. broj stanovnika raste na 1011, a 1758. godine dosegao je 1500 stanovnika. Dobrota i zaselak Ljuta imali su 1553. godine oko dvjesto stanovnika, u prvoj polovici 18. stoljeća (1726. godine) brojili su 715 pojedinaca, a sredinom istoga stoljeća (1748. godine) zabilježeno ih je 1665. Naposljetku, u Prčanju je prema popisu iz 1748. godine živjelo 711 stanovnika, a desetljeće kasnije zabilježeno ih je 948. Podaci preuzeti iz: Miloš Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i meceni: studije o Boki Kotorskoj XV-XVIII stoljeća* (priredio Vlastimir Đokić), Beograd – Podgorica: Equilibrium – CID, 2003., 21.

² O povijesti Boke i bokeljskih naselja u 18. stoljeću, posebice s obzirom na pomorstvo i trgovinu, postoji opsežna literatura. Vidi važnija djela: Franco Viscovich, *Storia di Perasto dalla caduta della Repubblica Veneta al ritorno degli Austriaci*. Trieste: Tipografia del Lloyd austriaco, 1898.; Niko Luković, *Prčanj: historijsko-estetski prikaz*. Kotor: Narodni univerzitet Boke Kotorske (knj. 6), 1937.; Isti, *Boka Kotorska*. Cetinje: Narodna knjiga, 1951.; Isti, "Prčanjско brodarstvo XVIII vijeka", *Godišnjak*

***

Osamnaesto stoljeće – doba gospodarskoga i kulturnoga uspona bokeljskih gradova, za mletačku je državu vrijeme klonuća, zaostajanja za vodećim pomorskim silama europskoga Zapada, vrijeme gubitka većine teritorijalnih stečevina u Grčkoj (takozvani Mali rat ili Drugi morejski rat 1714. – 1718.) te naglašene politike neutralnosti i nemiješanja u tada prisutne europske međudržavne konflikte (Rat za poljsko naslijeđe: 1733. – 1738.; Rat za austrijsko naslijeđe: 1740. – 1748.). Iako je i dalje respektabilna vojno-pomorska sila, a sami Mleci snažno su središte nekih specijaliziranih i unosnih obrtničkih djelatnosti (muransko staklo, tkanine, tiskarstvo i drugo) kao i najpoznatije odredište europskih avanturista, putopisaca i drugih svakovrsnih pohoditelja, Mletačka Republika više nije među vodećim čimbenicima koji kroje europski politički zemljovid.³

U posljednjemu stoljeću opstojanja Mletačka je Republika težište svoga vanjsko-političkoga djelovanja kako diplomatskoga, tako i vojnoga, upravila na očuvanje postojećih kopnenih i prekomorskih posjeda, kao i na osiguranje slobodne plovidbe duž Jadrana i u grčkim vodama. Ulcinjski i afrički gusari – formalno podložni Porti, ali istovremeno nepredvidivi i samovoljni u svojim pomorskim akcijama, čimbenik su koji je u znatnoj mjeri u 18. stoljeću (kao i u stoljećima prije) predstavljao neugodnu kočnicu za plovidbu mletačkoga brodovlja diljem

---

Pomorskog muzeja u Kotoru (dalje: GPMK) 5 (1956.): 103-109; Miloš I. Milošević, "Nosioci pomorske privrede Perasta u drugoj polovini XVIII vijeka", GPMK 7 (1958.): 83-134; Isti, "Nosioci pomorske privrede Dobrote prve polovine XVIII vijeka", GPMK 8 (1959.): 99-134; *12 vjekova Bokeljske mornarice* (gl. urednik Danilo Kalezić). Beograd: Monos, 1972.; Pavao Butorac, *Razvitak i ustroj peraške općine*. Perast: Gospa od Škrpjela, 1998.; Isti, *Kulturna povijest grada Perasta*. Perast: Gospa od Škrpjela, 1998.; Isti, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću – politički pregled*. Perast: Gospa od Škrpjela, 2000.; M. Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i mecene*; Lovorka Čoralić, *Iz prošlosti Boke – odabrane teme*. Samobor: Meridijani, 2007.; Tomislav Grgurević, *Kotor i okolica. Građevine, utvrde i crkve* (uredio Luka Ciko). Zagreb: EPH, 2008.; M. Milošević, *Boka Kotorska, Bar i Ulcinj od XV do XVIII vijeka*. Podgorica: CID, 2008.; Isti, *Iz prošlosti Boke kotorske*. Zagreb: Matica hrvatska, 2008.; *Hrvatsko-crnogorski dodiri / Crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja* (zbornik radova, uredila L. Čoralić). Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Matica hrvatska, 2009.; Antun Tonko Tomić, *Dobrota. Povijesnica bokeljskog pomorstva: Pomorska i kulturna povijest Dobrote XVI – XIX st.* Dobrota: Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor, 2009.; *Međunarodni naučni skup "Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice"* (zbornik radova, uredio Jovan J. Martinović). Kotor: Bokeljska mornarica, 2010. Usporedi i do sada objavljene brojeve časopisa GPMK, 1-57/58 (1952. – 2010.).

³ O posljednjemu stoljeću povijesti Mletačke Republike vidi detaljnije u sintetskim djelima: Charles Diehl, *Mletačka Republika*. Zagreb: Tipex, 2006., 166-183; Gaetano Cozzi – Michael Knapton – Giovanni Scarabello, *Povijest Venecije*, sv. II.: Zagreb: Antibarbarus, 2007., 589-720; Frederic C. Lane, *Povijest Mletačke Republike* (s engleskog prevela Tihomira Mršić, stručna redakcija i pogovor L. Čoralić). Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007., 435-465; Alvise Zorzi, *La Repubblica di Leone: Storia di Venezia*. Milano: Tascabili Bompiani, 2008., 430-532; Giuseppe Gullino, *Storia della Repubblica Veneta*. Brescia: La Scuola, 2011., 250-306.

Sredozemlja. Brzi i vojnoj svrsi lako prilagodljivi bokeljski trgovački brodovi, umješni kapetani i pouzdana posada zavičajem s obalnoga dijela pokrajine *Albania Veneta*, u svim su takvim situacijama bili pouzdan oslonac Mlečana, a žrtve (ljudske i materijalne) koje su Bokelji prinostili očuvanju plovidbenih pravaca od gusarskih napada, nadomještale su se dodjelom novih povlastica, kako samim općinama u Zaljevu svetaca, tako i zaslužnim obiteljima i pojedincima.⁴ Jedan u nizu takvih mletačko-gusarskih sukoba, koji se zbilo svega tridesetak godina prije utruća Serenissime, ponovno će izravno povezati bokeljske pomorce i mletačku ratnu mornaricu u udruženome pothvatu.

Stoga je središnja tema ovoga rada raščlamba strukture i sastava posade pet naoružanih bokeljskih tartana (iz Perasta, Dobrote i Prčanja), namijenjenih sudjelovanju u mletačkoj kaznenoj ekspediciji protiv tripolitanskih gusara 1766. godine. Rad se zasniva na uvidu u gradivo iz središnje mletačke državne pismohrane (Archivio di Stato di Venezia, dalje: ASV), točnije iz zbirke Provveditori all'Armar. Riječ je moćnoj državnoj magistraturi, osnovanoj šezdesetih godina 15. stoljeća, zaduženoj za ustroj, organizaciju i vodstvo mletačke ratne mornarice. Do 1644. godine magistratura je brojila dva člana (a potom tri), a služba toga povjerenstva trajala je (od 1488.) jednu godinu. Providuri ratne mornarice redovito su bili ugledni mletački patriciji koji tijekom obnašanja svoga mandata u toj službi nisu smjeli prihvaćati nijednu drugu funkciju u tijelima državne vlasti i uprave. U 17. stoljeću u rješavanju brojnih poslova vezanih uz mornaricu pridružuje im se i zasebno tijelo – magistratura Tre sulle galee dei Condannati zadužena za opremanje i organizaciju kažnjeničkih ratnih brodova. Za državu koja je svoj uspon i moć zasnivala na vojnopomorskoj prevlasti i nadzoru plovidbenih putova ove su magistrature imale iznimnu važnost.⁵

⁴ U nizu primjera uspješnih vojnih okršaja Bokelja s gusarima ovdje kao ilustraciju možemo spomenuti podvige braće Marka i Josipa (Joza) Ivanovića iz Dobrote. Prvi okršaj s gusarima dogodio se 1751. godine kod Patrasa, gdje je Marko Ivanović, iako ranjen, na tartani *Santissimo Crocefisso* porazio tripolitanske gusare. Pet godina kasnije, braća su u luci Pirej kod Atene porazila gusare pod zapovjedništvom Reisa Hadži Ibrahima. U toj je bitci Marko Ivanović poginuo, a braća su za iskazanu hrabrost nagrađena uvrštavanjem u mletački viteški red sv. Marka. Usporedi: A. Tomić, "Pomorstvo Dobrote na portretima brodova", *GPMK* 24 (1976.): 82-88; Antonio Alberti, "Marco Ivanovich, Cavaliere di San Marco, 1724-1756", *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone* 11 (1978.): 11-16; Gracija Brajković, "Mala spomen medalja pomorske bitke braće Ivanovića 1756. godine i herojski ep Ivana Antuna Nenadića", *GPMK* 33-34 (1985-1986.): 115-127; Anica Kisić, *Ex voto Adriatico: Zavjetne slike hrvatskih pomoraca*. Zagreb: Matica hrvatska, 2001., 102-105; Tomić, *Dobrota. Povijesnica bokeljskog pomorstva*, 47-52. Usporedi i tekst o braći Ivanović objavljen u *Hrvatskom biografskom leksikonu*, sv. 6. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005., 157-158. (tekst: Miljenko Foretić).

⁵ O magistraturi Provveditori all'Armar vidi opširnije: Andrea Da Mosto, *L'Archivio di Stato di Venezia*, sv. 1. Roma: Biblioteca dell'Arte, 1937., 159; Tullio Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco. La marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. I. Pasion di Prato (UD):

Zbirka gradiva koja se odnosi na magistraturu Provveditori all'Armar vrijedno je i nezaobilazno vrelo za proučavanje povijesti mletačke mornarice i ratnoga brodovlja, a ponajbolje je sačuvana za 17. i 18. stoljeće. Najvredniji dio te zbirke⁶ zasigurno su popisi ratnih brodova i njihove posade (Libro salariati, Libro accordati della unità della Marina militare). Kako su zapovjednici (kapetani) ratnih brodova, kao i brojni članovi posade, zavičajem često potjecali s istočne obale Jadrana (osobito iz Boke kotorske),⁷ vrijednost gradiva i problemskih tema koje ono nudi utoliko su veće te pružaju široku lepezu mogućnosti za istraživanje udjela Bokelja u mletačkoj vojnoj službi.⁸

Campanotto Editore, 1999., 398; *Guida alle Magistrature. Elementi per la conoscenza della Repubblica Veneta* (a cura di Catia Milan, Antonio Politi, Bruno Vianello). Verona: Cierre edizioni, 2003., 142. O mletačkoj ratnoj mornarici, posebice u ranom novom vijeku, vidi: Cesare Augusto Levi, *Navi venete da codici marmi e dipinti con centosei disegni di G. Culluris*. Venezia: a spese dell'autore, 1892. (ristampa: C. A. Levi, *Le navi della Serenissima*. Vittorio Veneto: Dario De Bastiani editore, 2011.); Vincenzo Marchesi, "La marina veneziana dal secolo XV alla rivoluzione del 1848", *Atti e memorie dell'Accademia di agricoltura, scienze e lettere di Verona*, seria 4, 20 (1919.): 145-175; Mario Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana da Lepanto alla caduta della Repubblica*. Roma: Ministero della Marina, 1935. (ristampa: Venezia: Filippi editore, 1995.); Ferruccio Sassi, "La politica navale veneziana dopo Lepanto", *Archivio veneto*, serie 5, 38-41 (1946-1947.): 99-200; Alberto Tenenti, *Cristoforo da Canal: La Marine Vénétienne avant Lépante*. Paris: s. e. v. p. e. n., 1962.; Frederic C. Lane, *Le navi di Venezia*. Torino: Giulio Einaudi, 1983.; Emilio Rossi – Mario Alberoni – Aldo M. Feller, *Le galee: Storia, tecnica, documenti*. Trento: Gruppo Modellistico Trentino di studio e ricerca storica, 1990.; Gilberto Penzo, *Navi veneziane*. Trieste: Lint, 2000.; Guido Ercole, *Duri i banchi! Le navi della Serenissima 421-1797*. Trento: Gruppo Modellistico Trentino di studio e ricerca storica, 2006.; Guido Candiani, *I vascelli della Serenissima: Guerra, politica e costruzioni navali a Venezia in età moderna, 1650-1720*. Venezia: Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti, 2009.; G. Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima: Navi di linea della Marina veneziana 1652 – 1797*. Trento: Gruppo Modellistico Trentino di studio e ricerca storica, 2011.

⁶ U gradivu koje pohranjuje magistratura Provveditori all'Armar sadržani su i brojni pravni zakonici i službene odredbe mletačkih vlasti vezane za redovito funkcioniranje ratne mornarice.

⁷ Kao ilustraciju dominacije Hrvata u mletačkoj ratnoj mornarici možemo navesti podatak da je u razdoblju od 1667. do 1794. godine, kada je sagrađen posljednji brod u arsenalu Mletačke Republike, od 111 popisanih ratnih brodova na čak njih četrdeset zapovijedao kapetan zavičajem s hrvatskoga uzmorja. Iako je udio Hrvata u mletačkoj ratnoj mornarici u historiografiji načelno poznata činjenica, malo je tko od tih najviših mletačkih vojnopomorskih dužnosnika zavrjedio zapaženiji historiografski osvrt. Popis mletačkih ratnih brodova od 1667. do 1774. godine vidi u: Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 221-252.

⁸ Autorice ovoga teksta do sada su obradile niz hrvatskih pješačkih i konjaničkih postrojbi u mletačkoj vojsci, kao i djelovanje zaslužnih pojedinaca – obnašatelja najviših činova – pod stijegom Serenissime. Usporedi: L. Čoralčić – Maja Katušić, "Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. st.)", *Povijesni prilozi* 29 (2010.), 39: 125-152; Iste, "Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735. – 1802.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 28 (2010.): 139-172; Iste, "Peraštanin Tripun Štukanović (+ 1769) – pukovnik mletačkih oltramarina", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 50 (2012.): 385-410; Iste, "Kotorski plemići Frano Buća, Gabrijel Vračen i Nikola Paskvali – zapovjednici mletačkih prekomorskih vojnih postrojbi (prva polovica XVIII. stoljeća)",

U ovome će radu u središtu pozornosti biti popisi posada pet bokeljskih tartana (od predviđenih šest),⁹ unovačenih 1766. godine radi poduzimanja mletačke vojne ekspedicije na tripolitanske gusare. U radu će se podrobno analizirati opći podaci o svim bokeljskim tartanama, njihovu naoružanju te zapovjednome ljudstvu i posadi (zavičajno podrijetlo, činovi, dužnosti i plaće). Rad ujedno teži upozoriti (i upoznati) istraživače na arhivsko gradivo koje je praktički neistraženo, a svojom je važnošću iznimno vrijedno za osvjetljavanje toliko prisutne i cijjenjene uloge bokeljskih ratnika i pomoraca u mletačkoj vojnoj službi.

Mletačka vojna intervencija 1766. godine: povijesni kontekst

Šezdesetih godina 18. stoljeća Mletačka je Republika, u cilju poduzimanja mjera protiv samovoljnih akcija gusara, intenzivirala diplomatske pregovore sa sjevernoafričkim državicama – matičnim zemljama narušitelja slobodne plovidbe Jadranom i Sredozemljem. Prvi je takav ugovor sklopljen s alžirskim begom 18. srpnja 1763., a u istoj je godini (1. rujna) uslijedio i ugovor s Tunisom. Prvoga dana srpnja sljedeće godine mirovni sporazum postignut je s begom Tripolija, a s gospodarom Maroka 14. lipnja 1765. godine. Svakoj od navedenih država Mlečani su se obvezali isplaćivati deset tisuća dukata godišnje, dočim su se afrički begovi obvezali nadzirati svoje gusarske brodove i zabraniti im ulaz u Jadran i u neposrednu blizinu mletačkih posjeda u Jonskome moru.¹⁰

Mirno stanje i neometana plovidba nisu potrajali dugo. Ugovor su prvi prekršili tripolitanski gusari, koji su početkom 1766. godine kraj grčkoga grada Navarina oteli mletački trgovački brod *Libertà*.¹¹ Mletački Senat, u 18. stoljeću često neodlučan u poduzimanju vojnih intervencija, ovoga je puta reagirao brzo i učinkovito. Odredbom od 24. svibnja određeno je da se u smjeru Tripolija – s ciljem iskazivanja vojne moći – pošalje borbena flota koju su tvorile četiri fregate iz sastava redovitih pomorskih snaga Republike: *San Michele Arcangelo*, *San*

Povijesni prilozi 31 (2012.), 42: 249-273. Ulaskom u ovu, podudarajuću, ali ipak nešto drugačiju temu, teži se obraditi i udio Hrvata u mletačkoj ratnoj mornarici.

⁹ Godine 1766. mletački je Senat predvidio da u kaznenome pohodu protiv nepokornih gusara sudjeluje i šest bokeljskih tartana. Popisi njihova vojnoga ljudstva sadržani su u svežnju (busti) 272 arhivske zbirke Provveditori all'Armar. Za pet tartana popisi su uredno sačuvani, dočim su podaci o šestoj tartani izgubljeni ili netočno umetnuti u neki drugi svežanj. Umjesto toga, u svežanj broj 272 pogrešno su umetnuti podaci o tartani kapetana Mihovila Raffaellija, koji su načinjeni u Rovinju, a odnose se na 1768. – 1769. godinu te s predmetom ovoga istraživanja nemaju izravnu vezu.

¹⁰ Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 356-358; Lane, *Povijest Mletačke Republike*, 450; Zorzi, *La Repubblica di Leone*, 667; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 178-179; Gullino, *Storia della Repubblica Veneta*, 289-290, 363.

¹¹ Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 178.

Vicenzo Ferrer, *Tolleranza* i *Vigilanza*.¹² Rečene brodove trebalo je poduprijeti i prisutnošću šest naoružanih bokeljskih tartana. To su bila privatna plovila, posebno namijenjena za ovu vojnu operaciju, a uključivanje privatnoga sektora u borbeni sastav državne ratne flote praksa je koju Republika svetoga Marka primjenjuje još od početka 17. stoljeća. Kaznena ekspedicija povjerena je admiralu Jacopu Naniju, koji je pred Tripoli prispio prvih dana mjeseca kolovoza (između 4. i 6. kolovoza) 1766. godine. Potrebe za vojnim djelovanjem nije bilo. Tripolitanski beg pristao je na mletačke mirovne uvjete i obnovu ugovora iz 1764. godine, posada broda *Libertà* oslobođena je te su se Nanijeve snage povukle iz libijskih voda 21. kolovoza 1766. godine.¹³

Pet bokeljskih tartana i njihova posada

U sklopu arhivske zbirke *Provveditori all'Armar* sačuvani su nam popisi pet bokeljskih tartana koje su, prema odredbama mletačkoga Senata od 24. svibnja i 5. i 7. lipnja 1766., opremljene kako bi sudjelovale u Nanijevu tripolitanskom pohodu. Popisi zapovjednoga i mornaričkoga ljudstva tartana, izvorno trgovačkih brodova koje su Bokelji u 18. stoljeću često koristili i koji su se lako prilagođavali vojnoj uporabi,¹⁴ načinjeni su u Kotoru u kratkim vremenskim razmacima. Prva je, dana 4. kolovoza 1766., popisana posada tartane pod imenom

¹² Zanimljivo je spomenuti da su fregatama *Tolleranza* i *Vigilanza* neko vrijeme zapovijedali hrvatski kapetani. U ljeto 1763. godine kao kapetan broda *Tolleranza* bilježi se Bokelj Matej Balović, dočim je *Vigilanzom* zapovijedao (1757. – 1763.) Josip Marinić. Usporedi: Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 250.

¹³ Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 357-358; Lane, *Povijest Mletačke Republike*, 450; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 178-179.

¹⁴ Tartana je tipičan teretni i ribarski jedrenjak Jadrana i Sredozemlja u ranome novom vijeku. Veće tartane imale su dva jarbola: na prednjemu su bila dva do tri križna jedra, a na krmenome (mnogo manjem) malo latinsko jedro. Tartana prilagođena vojnim potrebama (*tartana grossa* ili *tartana da guerra*) imala je tri jarbola. Sve su tartane izvrsno jedrile i dobro podnosile žestoke udare vjetra jer su lako mogle mijenjati jedrilje i skraćivati sva jedra. Zahvaljujući malenome gazu lako su mogle uplovljivati u plitke vode i na ušća rijeka. Prema podacima iz historiografije, malene bokeljske tartane imale su od deset do trideset tona nosivosti, bile su naoružane s najviše šest topova, dočim su veće tartane bile od trideset do tristo tona nosivosti te naoružane s deset do dvanaest topova. Usporedi: Levi, *Navi venete da codici marmi e dipinti*, 155.; Milivoj Š. Milošević, "Bokeljske tartane XVIII stoljeća", *GPMK* 13 (1965.): 25-44; Radovan Vidović, *Pomorski rječnik*. Split: Logos, 1984., 457-458; *Pomorska enciklopedija*, sv. 7. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1989., 77. (tekst: Josip Luetić); Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i mecene*, 61. Autori ovih radova napominju kako su tartane u ratno doba brojile oko dvadeset članova posade, od kojih je njih deset do dvanaest redovita posada namijenjena isključivo u plovidbene svrhe, a ostatak je služio za pojačanje posade u cilju učinkovitije obrane od gusarskih napada. Međutim, kako ćemo vidjeti iz nastavka ovoga rada, bokeljske su tartane mogle ukrati i do stotinu članova posade.

Santissimo Crocefisso e Madonna del Rosario, a njome je zapovijedao Dobročanin Juraj Ivanović.¹⁵ Prema istovjetno sročnim nalogima Senata istoga je dana načinjen i popis tartane *Redentor, Spirito Santo e Madonna del Carmine*, kojom je zapovijedao Antun Luković iz Prčanja.¹⁶ Sljedeća popisana bokeljska tartana (10. kolovoza 1766.) nazivala se *Natività del Signore*, a pripadala je uglednome dobrotskom pomorcu i trgovačkome poduzetniku Boži (*Nadal*) Kamenaroviću (1723. – 1788.),¹⁷ koji se kao vlasnik i zapovjednik tartane istoga imena (u izvornima ponekad nazivane i *Natività del Signore e Madonna del Rosario*) bilježi od pedesetih godina 18. stoljeća, kada poduzima niz trgovačkih putovanja u albanske gradove (Skadar, Valona, Drač)¹⁸ i u Mletke. Ugledan je član hrvatske bratovštine u Mlecima, u kojoj od pedesetih do konca sedamdesetih godina obnaša članstvo u Velikome vijeću te različite dužnosti u bratimskim odborima.¹⁹

¹⁵ ASV, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Santissimo Crocefisso e Madonna del Rosario. Juraj Nikov Ivanović odvjetak je ugledne dobrotške pomorske i trgovačke obitelji. Kao kapetan bilježi se od konca četrdesetih godina 18. stoljeća; tijekom šezdesetih i početkom sedamdesetih godina vlasnik je tartane, a tijekom druge polovice istoga stoljeća obnašao je i važne službe u hrvatskoj bratimskoj udruzi sv. Jurja i Tripuna u Mlecima. Usporedi: A. Tomić, "Stara dobrotška bratstva i njihov doprinos pomorstvu od početka XVIII stoljeća do danas", *GPMK* 23 (1975.): 105; Isti, "Dobrotški jedrenjaci u XVIII stoljeću", *GPMK* 26 (1978.): 74, 77; L. Čoralić, "Iz prošlosti Boke: Dobrotški rodovi i Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (od XVII. do početka XIX. st.)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 42 (2000.): 234; Tomić, *Dobrota. Povijesnica bokeljskog pomorstva*, 135. O obitelji Ivanović vidi prethodno spomenuti leksikonski tekst M. Foretića u *Hrvatskom biografskom leksikonu* te ondje navedenu literaturu.

¹⁶ ASV, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Redentor, Spirito Santo e Madonna del Carmine. Antun Luković odvjetak je jedne od najuglednijih prčanjkih pomorskih obitelji. O obitelji usporedi u: Luković, *Prčanj*; Isti, "Prčanjsko brodarstvo XVIII vijeka"; L. Čoralić, "Iz prošlosti Prčanja u XVII. st. (admiral Bokeljske mornarice – Tripun Luković)", *Spomenica Ljube Bobana 1933.-1994.* Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1996., 95-103; M. Katušić, "Od Marinarezza Bocchese do Scuola degli Schiavoni – Prčanjski Lukovići i bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima", u: *Međunarodni naučni skup "Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice"*, 141-155. O samome Antunu Lukoviću ne posjedujemo opsežnije podatke. Kao kapetan tartane istoga imena bilježi se početkom šezdesetih godina 18. stoljeća na trgovačkim plovidbenim pravcima između Boke, Skadra i Mletaka, a koncem osamdesetih godina obnašao je i dužnost glavara (*luogotenente*) Prčanja. Usporedi: Nikola Čolak, *Hrvatski pomorski registri (Regesti marittimi croati)*, sv. I (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1985., 21; Katušić, "Od Marinarezza Bocchese", 150.

¹⁷ ASV, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Natività del Signore.

¹⁸ Godine 1752. Kamenarović je u Draču od tamošnjih vlasti uhićen zbog neplaćanja nekih carinskih pristojbi. Drugi incident Kamenarović je imao u Draču 1767. godine kada su neki od članova posade njegova broda u sukobu s domaćim stanovništvom ubili dvojicu Osmanlija. Spor je riješen nakon što je Osmanlijama plaćeno 1500 cekina odštete. Usporedi: Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. I, 8-11, 18-19, 186, 188-189, 210-211, 214-215, 228-229, 326-327.

¹⁹ Čoralić, "Iz prošlosti Boke: Dobrotški rodovi", 327. O Boži Kamenaroviću usporedi i: Tomić, "Dobrotški jedrenjaci u XVIII stoljeću", 74; Isti, *Dobrota. Povijesnica bokeljskog pomorstva*, 59, 138; *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 7, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009., 6. (tekst: Marina Butorac).

Posljednje dvije tartane popisane u kolovozu 1766. godine u Kotoru pripadale su peraškim pomorcima – braći Vicku i Josipu Koloviću. O kapetanu tartane *Sacra Famiglia* Vicku Koloviću znamo, temeljem dosadašnjih historiografskih rezultata, da je sedamdesetih godina 18. stoljeća djelovao kao kapetan mletačkoga ratnog šambeka *Cacciatore*, a podaci o tome sačuvani su u istovjetnoj arhivskoj zbirici *Provveditori all'Armar*.²⁰ U istome periodu, pa sve do konca osamdesetih godina Kolović je zapovijedao i trgovačkim brodovima s kojima se bilježi u Ankoni, Mlecima i duž grčkoga otočja.²¹ Naposljetku, istoga dana kada i Vickova (12. kolovoza) popisana je i posada tartane *Regina degli Angeli*, kojom je zapovijedao njegov brat Josip.²²

Razlozi opremanja bokeljskih tartana u vojne svrhe navedeni su u općim napomenama (uvodni dio popisa) i istovjetni su u svih pet primjera koji se ovdje razmatraju. Sve tartane *di gente bochese* namijenjene su za plovidbu na području Jadranskoga mora i grčkoga arhipelaga sa zadatkom “da u bilo kojoj prigodi mogu sudjelovati u borbi”. Predviđeno je da tartane ostanu u Kotoru osam dana – dok se ne obave sve potrebne pripreme u svezi opskrbe brodova – a potom se stavljaju na raspolaganje generalnome providuru mora sa sjedištem na Krfu.²³

Prema svome naoružanju (topništvu) bokeljske su se tartane, izvorno trgovački brodovi, ubrojili u manje borbene plovne jedinice (takozvani brodovi trećega stupnja – *terzo rango*). Prema podacima sadržanima u svakome od popisa najjače naoružanje imala je tartana Vicka Kolovića (*Sacra Famiglia*), a na njoj se nalazilo 25 brončanih topova kalibra *da 12 e da 14*.²⁴ Nešto manje topničkoga

²⁰ ASV, *Provveditori all'Armar*, b. 261. Libro accordato del pubblico sciambeco Cacciatore Cap. Vincenzo Collovich qn. Cristoforo da Perasto 1773-1776. U busti broj 272 sačuvan je popis ljudstva Kolovićeve tartane iz 1766. godine (Libro salariati della tartana noleggiata nominata Sacra Famiglia).

²¹ Čolak, *Hrvatski pomorski regesti*, sv. I, 336.

²² ASV, *Provveditori all'Armar*, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Regina degli Angeli. Josip Kolović bilježi se u lipnju 1766. godine kao zapovjednik *una tartana armata*. Usporedi: N. Čolak, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. II (Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico). Padova: Centro di studi storici croati – Venezia, 1993., II, 236. Tartana *Regina degli Angeli* bilježi se i u kasnijim godinama (1768.) kada je izravno uključena u mletačku intervenciju protiv stanovnika s područja Braića, Maina i Pobora, priklonjenih samozvancu Šćepanu Malome. O tome više: Miloš Milošević, “Pomorski elementi u obiteljskom arhivu Balovića iz Perasta”, *Pomorski zbornik*, 2 (1964.): 715-716. Josipa Kolovića pokojnoga Krste, čija je tartana predmet ovoga istraživanja, ne treba miješati s Josipom Kolovićem Matikolom pokojnoga Nikole, koji se osamdesetih i devedesetih godina 18. stoljeća bilježi kao kapetan mletačkih ratnih brodova *Eolo* i *Fama*.

²³ Generalni providur mora (*Provveditore generale da Mar*) vrhovni je zapovjednik mletačke mornarice u mirnodopsko vrijeme. Katkada se naziva i *Provveditore Generale in Levante*. U ratno vrijeme mornaricom je zapovijedao *Capitano Generale da Mar*. Područje Jadrana u doba mira nadgledao je *Capitano in Golfo* sa sjedištem u Kotoru. Usporedi: Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 18-19, 22-23.

²⁴ Top kalibra dvanaest mletačkih libara imao je promjer cijevi 102 mm, dužinu cijevi 170 cm, a projektil koji je izbacivao težio je 3,6 kg. Maksimalni domet hica iznosio je 3.100 metara. Top kalibra

oružja imala je tartana Vickova brata Josipa i Dobročanina Boža Kamenarovića (obje po dvadeset topova kalibra *da 9 e da 12*).²⁵ Na tartani *Redentor, Spirito Santo e Madonna del Carmine* kapetana Antuna Lukovića iz Prčanja nalazilo se šest klasičnih topova *calibro da 12* te četiri *colombine (colubrine)* kalibra 6.²⁶ Naposljetku, na tartani Jurja Ivanovića (*Santissimo Crocefisso e Madonna del Rosario*) zadužena su u vojne svrhe četiri topa *calibro da 12* i dvije *colombine da 6*. Sve su tartane raspolagale i s pripadajućim postoljima i okvirima za topove, barutom (od dvadeset do četrdeset barila po tartani), puškama (od pedeset do sedamdeset) kao i ostalim predmetima uobičajene, svakodnevne uporabe (primjerice posude za pripremanje hrane, bačve za pohranu vode i drugo).

Brojčano stanje posade na rečenim tartanama u najvećoj se mjeri podudaralo s brojem članova posade koji je bio predviđen odredbama mletačkoga Senata. Tartana Jurja Ivanovića brojila je ukupno šezdeset ljudi (kapetan, časnici, dočasnici, pomorci sa specijaliziranim dužnostima, liječnik, kapelan), a od toga četrdeset mornara. Na tartani Antuna Lukovića nalazilo se 65 članova posade (od toga 44 mornara), dočim je čak 99 ljudi (od toga 77 mornara) popisano na tartani Vicka Kolovića. Na brodu kojime je zapovijedao Vickov brat Josip nalazilo se – kao i na Ivanovićevoj tartani – šezdeset članova posade (od toga 41 mornar), a na tartani Dobročanina Boža Kamenarovića njih osamdeset (od toga 55 mornara).

Raščlamba časničkih i dočasničkih činova, kao i specijaliziranih službi, na pet bokeljskih tartana pokazuje nam njihovu međusobnu podudarnost u vrsti, nazivlju i specifikacijama brodskih službi, od kojih su neke u doba rata imale status vojnih činova nalik onima u kopненоj vojsci. Tartanama su kao najviši časnici na brodu zapovijedali kapetani (*Capitan*). Njihov čin odgovarao bi onome u kopnenim formacijama gdje su pojedinim četama, odnosno satnijama (*compagnia*), također zapovijedali časnici u istome činu. Mjesečna plaća kapetana ovih bokeljskih tartana nije redovito iskazana, a prema raspoloživome uzorku riječ je o 150 lira. Kapetani bokeljskih tartana ujedno su često bili i vlasnici broda ili je bila riječ o brodu koji se nalazio u obiteljskome vlasništvu.

četnaest mletačkih libara imao je promjer cijevi 108 mm, dužinu cijevi 220 cm, a projektil koji je izbacivao težio je 4,2 kg. Maksimalni domet hica iznosio je 3.300 metara (Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 78).

²⁵ Top kalibra devet mletačkih libara imao je promjer cijevi 93 mm, dužinu cijevi 220 cm, a projektil koji je izbacivao težio je 2,7 kg. Maksimalni domet hica iznosio je 3.000 metara (Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 78).

²⁶ *Colubrine* su vrsta topa koji odašilje projektil manje težine od klasičnoga topa. U ovome primjeru riječ je o manjemu tipu *colubrina*, koji je imao promjer cijevi 76 mm, dužinu cijevi 190 cm, a težina projektila iznosila je 1,8 kg. Maksimalni domet hica iznosio je 2.200 metara (Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 54, 58, 78).

Osobitu je važnost na svim brodovima imao nokjer/naukijer (*Nochiere*), često (uz kapetana) zapovjednik brodske posade, vođa palube i upravitelj svih temeljnih aktivnosti na brodu (*colui che guida e governa la nave*).²⁷ Plaća nokjera varirala je – ovisno o pojedinoj tartani kao i dužini staža u tome zvanju – od 72 do 110 lira. Nokjeri su izravno zapovijedali običnim kormilarima (*Timonier*).²⁸ Najčešće je na brodu istovremeno djelovalo nekoliko (do četiri) kormilara, a njihova je dužnost bila izravno provoditi upute i naredbe nokjera. Ovisno o broju kormilara na brodu njihova je plaća iznosila od 44 do 88 lira mjesečno. Na tartanama su čelna mjesta obnašali i drugi zapovjednici specijalizirani za navigaciju. To su piloti (peljari) broda (*Peota, Pedota*)²⁹ zaduženi za praktičnu stranu navigacije i brodske manevre pri ulasku i izlasku iz luke, s rasponom mjesečne plaće od 66 do 99 lira. Piloti su unutar svojega zvanja i službe imali različitu gradaciju (vrednovanu nazivima i rasponom plaća). Za njih se u 18. stoljeću sve češće rabe i časnički činovi adekvatni onima u kopnenoj vojsci. Tako je čin natporučnika (*Capitan tenente*) često korišten za prvoga pilota (plaća je najčešće iznosila 121 liru), a naziv drugoga natopručnika (*Secondo Capitan tenente*) za drugoga pilota po rangu (plaća 110 lira). Jednako tako, nazivi *Sargente primo* i *Sargente secondo* odgovarali bi rangu drugoga odnosno trećega pilota, a njihova je plaća (u oba slučaja) iznosila 99 lira. Zanimljivo je, međutim, da je plaća *Alfiera* (zastavnika) na tartani iznosila znatnih 110 lira iako bi taj čin odgovarao službi četvrtoga pilota. U pojedinim primjerima na tartanama su zabi-

²⁷ O nazivu i službi nokjera u ratnoj mornarici (osobito mletačkoj) vidi: Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Premiata tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1856. (ristampa: Firenze: Giunti, 1993.), 443; Petar Skok, *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split: Pomorska biblioteka Jadranske straže, 1933., 124-125; *Dizionario di marina: medievale e moderno*. Roma: Reale accademia d'Italia, 1937., 518-519; *Dizionario Enciclopedico Marinaresco* (a cura di Memmo Caporilli). Roma: Nautica editrice, 1971., 399; Nicola Zingarelli, *Volabulario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli, 1991., 1239; Čolak, *Hrvatski pomorski regesti*, sv. II, 570.; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco. La marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. II, 27-28; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

²⁸ O službi kormilara vidi: *Dizionario di marina*, 1073; Rossi – Alberoni – Feller, *Le galee*, 85; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

²⁹ O nazivu i službi pilota, kao i o činovima pilota adekvatnim onima u kopnenoj vojsci, usporedi: Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, 510; *Dizionario di marina*, 635-637; Skok, *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*, 120; Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 33; Slavko Mijušković, "Iz zbirke 'Kotorski dukali i druge listine'", *GPMK* 5 (1956.): 54; *Dizionario Enciclopedico Marinaresco*, 452; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco. La marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. II, 26-27; Rossi – Alberoni – Feller, *Le galee*, 82; Čolak, *Hrvatski pomorski regesti*, sv. II, 570; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170. Usporedi i objašnjenja (pod pojmom peljar) u: *Pomorska enciklopedija*, sv. 6. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1983., 8-9. (tekst: Ivo Buljan); Vidović, *Pomorski rječnik*, 356. (zanimanje pilota ovdje je navedeno kao istoznačnica za nokjera).

lježeni pomoćni piloti (*Sottopeota*; plaća od 44 do 60 lira), a za svrhu navigacije u grčkim vodama katkada se privremeno unajmljivao *Peota da Levante* (26 lira plaće). Važnu ulogu u brodskim dužnostima imali su pomorci zaduženi za jedra. U izvorima se nazivaju kaštelani (*Castellano, Guardian*), a njihova se mjesečna plaća kretala od 60 do 99 lira.³⁰

Sve su tartane, kako je prethodno rečeno, bile naoružane topničkim borbenim spravama, a za njihovo funkcioniranje u ratu i održavanje u mirnodopsko vrijeme bili su zaduženi topnički zapovjednik (*Capo bombardieri*; plaća od 55 do 88 lira) i njegov pomoćnik (*Sottocapo bombardieri*; plaća od 39 do 88 lira).³¹ Naoružani brodovi imali su i zasebno redarstvo zaduženo za borbenu spremnost članova posade. To su *Capo di guardia* i njegovi pomoćnici, a njihova je plaća iznosila 88 lira.

Tartane su, kao i drugi ratni brodovi, u sastav svoje posade obvezno uključivale i nevojničko, odnosno nepomorsko, osoblje neophodno za uobičajeno funkcioniranje života na plovilu. To su uvijek bili pisar (*Scrivan*; plaća od 60 do 110 lira) i njegov pomoćnik (*Scrivanello*; plaća 39 lira),³² ekonom zadužen za redovitu opskrbu broda i odgovoran za teret ukrcan na brod (*Dispensier*; plaća od 60 do 88 lira) i njegov pomoćnik (*Penese*; plaća od 54 lire),³³ brodski liječnik zadužen za zdravstveno stanje posade i higijenu na brodu (*Chirurgo, Eccelente, Celente*; plaća od 55 do 62 lire)³⁴ i kapelan (*Cappellano*; plaća od 55 do 62 lire) – dušobrižnik sveukupnog ljudstva na brodu.³⁵

Dio posade činili su i brodski majstori (*Mistro, Maestranza, Calafà*) zaduženi za popravak i tehničke radove na plovilu, a njihova plaća kretala se od skromnih 39 lira (*Mistro*) do prilično visokih 99 lira za kalafata – brodograditeljskoga meštra (*Calafà*). Naposljetku, na nekim su brodovima zabilježeni i kadeti, naj-

³⁰ O službi nadzornika za jedra usporedi: Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

³¹ O ljudstvu zaduženom za topove u mletačkoj ratnoj mornarici usporedi: Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 34-35.

³² O službi brodske pisara usporedi: *Dizionario di marina*, 881; Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 32; Danilo Klen, "Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti", u: *Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942 - 1962.*, knj. 1. Zagreb: JAZU, 1962., 138; *Dizionario Enciclopedico Marinaresco*, 554; Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco. La marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino*, sv. II, 25-26; Rossi - Alberoni - Feller, *Le galee*, 99; Julije Balović, *Pratiche schrivaneschae*, Venezia, 1693. (priredila Ljerka Šimunković). Split: Državni arhiv, 2004., 14-15; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

³³ O službi ekonomista usporedi: *Dizionario Enciclopedico Marinaresco*, 195; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

³⁴ O liječničkoj službi na brodu usporedi: Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 31-32; Klen, "Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti", 139; Rossi - Alberoni - Feller, *Le galee*, 87; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

³⁵ O službi kapelana na ratnome brodu usporedi: Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 31; Klen, "Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti", 139; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 170.

Tablica: Pokušaj rekonstrukcije idealnoga sastava posade bokeljske tartane u vojnoj službi

Služba ili čin na tartani	Broj osoba	Mjesečna plaća u lirama
1. Kapetan (<i>Capitan</i>)	1	150
2. Natporučnik (<i>Capitan tenente</i>) ³⁶	1	66-121
3. Drugi natporučnik (<i>Secondo capitan tenente</i>)	1	110
4. Kapelan (<i>Cappellano</i>)	1	55-62
5. Pisar (<i>Scrivan</i>)	1	60-110
6. Pomoćnik pisara (<i>Scrivanello</i>)	1	39
7. Liječnik (<i>Chirurgo, Eccelente, Celente</i>)	1	55-62
8. Nokjer / vođa palube (<i>Nochiere</i>)	1	72-110
9. Pilot (<i>Peota</i>)	1	66-99
10. Pomoćni pilot (<i>Sottopeota</i>)	1	44-60
11. Zastavnik (<i>Alfier</i>) ³⁷	1	110
12. Prvi narednik (<i>Sargente primo</i>) ³⁸	1	99
13. Drugi narednik (<i>Sargente secondo</i>)	1	99
14. Nadzornik za jedra (<i>Guardian / Castellano</i>)	1	60-99
15. Nadzornik straže (<i>Capo di guardia</i>)	4-5	88
16. Zapovjednik topnika (<i>Capo bombardieri</i>)	1	55-88
17. Podzapovjednik topnika (<i>Sottocapo bombardieri</i>)	2-4	39-88
18. Kormilar (<i>Timonier</i>)	1-4	44-88
19. Ekonom (<i>Dispensier</i>)	1	60-88
20. Pomoćni ekonom (<i>Penese</i>)	1	54
21. Brodski majstor (<i>Calafà, Mistro, Maestranza</i>)	1	39-99
22. Kadet (<i>Cadetto</i>)	1	39
23. Mornari (<i>Marineri</i>)	40-76	36-88

češće sinovi kapetana ili nekoga drugog pomorskog dužnosnika (časnika), koji su tajne plovidbenih vještina započinjali svladavati u ranoj mladenačkoj dobi (plaća od 39 lira).

Pretežit dio posade svakoga broda činili su obični mornari (*Marineri*). Dio mornara popisanih na pet bokeljskih tartana odvjerci su tamošnjih poznatih pomorsko-brodarskih obitelji i služba mornara često im je bila prva stepenica u napredovanju u pomorskoj karijeri. Brojni mornari, posebice oni iz nebrodarskih obitelji i zavičajem iz krajeva u kojima pomorstvo nije bilo ukorijenjena tradicija, cijeli su radni vijek na brodu provodili ne napredujući u prestižnije i bolje plaćene službe. Ovisno o navedenim okolnostima, ali i o dužini staža provedenoga na moru, i plaće mornara su varirale. Najčešće su iznosile od 44 do 66 lira mjesečno, ali bilježimo i znatna odstupanja (36 lira kao najniža, a 88 lira kao najviša zabilježena plaća običnoga mornara).

³⁶ U drugoj polovici 18. stoljeća na ratnim brodovima čest je primjer dodjeljivanja činova koji odgovaraju onima u kopненоj vojsci. Čin natporučnika na brodu odgovarao bi službi prvoga pilota.

³⁷ Čin zastavnika na brodu odgovarao bi službi četvrtoga pilota.

³⁸ Čin narednika na brodu odgovarao bi službi drugoga ili trećega pilota.

Zavičajno podrijetlo članova posade na pet bokeljskih tartana u najvećoj se mjeri poklapa s podrijetlom kapetana odnosno vlasnika broda. Jednako tako, najveći broj časnika i dočasnika na tartanama unovačen je u kapetanovu zavičaju, dočim su mornari bili podrijetlom iz drugih raznih bokeljskih naselja. Kada je riječ o nekim specijaliziranim djelatnostima i službama, tada opažamo da su brodski liječnici najčešće Talijani, kapelani potječu iz Dalmacije, a manjim udjelom nebokeljski članovi posade prisutni su i u nekim drugim službama (pisari, topnici, brodski majstori i slično).

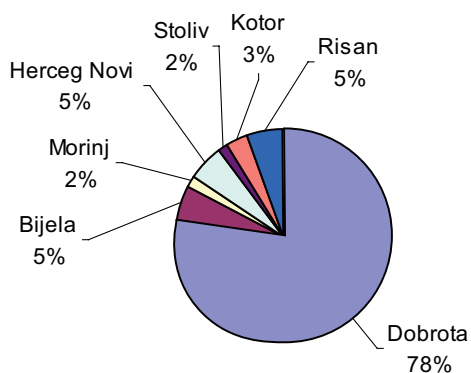
Dominacija kapetanovih sugrađana na brodu evidentna je raščlanimo li sastav posade Dobročanina Jurja Ivanovića. Od šezdeset popisanih članova njih čak 45 je iz Dobrote i redovito su nositelji časničkih i dočasničkih službi (natporučnik, glavni kormilar, pilot, narednici, nadzornici za jedra i stražu te topnici). Većina Ivanovićevih običnih mornara također je iz Dobrote, a manji broj (trinaest) iz bokeljskih gradova Kotora i Herceg Novoga te mjesta ili manjih naselja Bijela, Risan, Morinj i Stoliv (vidi *Grafikon 1*). Iz Dalmacije i s Apeninskoga poluotoka na ovome ratnom brodu bilježimo po jednoga kapelana (Mljet) i liječnika (Mleci). Ukupno je, dakle, sastav Ivanovićeve tartane činilo čak 58 Bokelja te po jedan Dalmatinac i jedan Mlečanin.

Na tartani prčanjškoga kapetana Antuna Lukovića u prvotnome sastavu popisano je 65 ljudi. Svi brodski dužnosnici i vršitelji specijaliziranih službi bili su iz Prčanja, a samo za kapelana podrijetlo nije iskazano (vjerojatno je riječ o dalmatinskome svećeniku). Omjer mornara zavičajem iz Prčanja i ostalih dijelova Boke u korist je drugih bokeljskih područja, a izrijeком se bilježe Lastva, Morinj, Bijela, Muo, Tivat, Kotor, Stoliv, Kostanjica i poluotok Luštica (vidi *Grafikon 2*). Na primjeru Lukovićeve tartane – uslijed popunjavanja posade zbog odlaska nekih članova i potrebe broda za nekim službama koje nisu navedene na prvotnome popisu – bilježimo još devetnaest novih osoba, a zanimljivo je da nijedan od njih nije iz Prčanja. To su kormilar (Kotoranin), liječnik (vjerojatno Talijan) i pilot specijaliziran za plovidbu u grčkim vodama (Grk) te šesnaest mornara iz Kotora, Risna i Stoliva te s nepoznatoga bokeljskog područja (iskazanoga samo kao Boka).

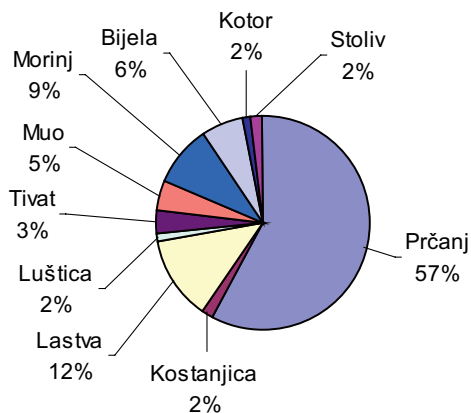
Nešto drugačije omjere unutar udjela Bokelja u sastavu posade opažamo kada je riječ o tartani Dobročanina Boža Kamenarovića. Taj je brod brojio osamdeset članova posade, među kojima su samo četvorica zavičajem iz krajeva izvan Boke. To su kapelan (Krk), brodski majstor (Korčula), pisar iz Mletaka i liječnik iz Padove. Bokelja je, dakle, na Kamenarovićevoj tartani 76, a samo ih je 28 zavičajem iz Dobrote (vidi *Grafikon 3*).³⁹ Čak 48 članova posade Kamenarovićeve

³⁹ Dobročani na Kamenarovićevoj tartani ujedno su pretežito nositelji činova i specijaliziranih dužnosti.

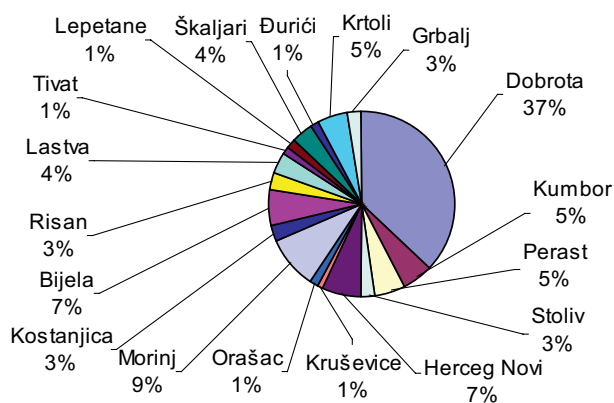

Grafikon 1: Bokelji na tartani Jurja Ivanovića prema svojem uže zavičajnom podrijetlu

Grafikon 2: Bokelji na tartani Antuna Lukovića prema svojem uže zavičajnom podrijetlu (prvotni popis)

Grafikon 3: Bokelji na tartani Boža Kamenarovića prema svojem uže zavičajnom podrijetlu

tartane (*Redentor, Spirito Santo e Madonna del Carmine*) potječe iz raznih dijelova Boke, a brojčano su najzastupljeniji oni iz Morinja, Herceg Novoga, Bijeje, Perasta, Kumbora i s područja Krtola, dočim se malenim brojem primjera bilježe oni iz Lastve, Škaljara, Stoliva, Kostanjice, Risna, Grblja (Župa), Kruševica, Orašca, Tivta, Lepetana i Đurića.

Popisi posljednje dvije bokeljske tartane koje se razmatraju u ovome radu – brodova braće Vicka i Josipa Kolovića iz Perasta – ne sadrže podatke o užemu zavičajnom podrijetlu ondje zapisanih Bokelja. Naime, za obje tartane navedeni su peraški članovi posade (izrijekom je navedeno da je njihov zavičaj Perast), dočim je za ostale Bokelje, umjesto točnoga naziva njihova matičnog mjesta – zapisano da potječu iz Boke. Na Vickovoj tartani omjer Peraštana i Bokelja iznosi 48:47, a preostala četvorica od ukupnoga broja ljudi na brodu (njih ukupno 99)

Talijani su iz Mletaka (brodski majstor), grada Portogruaro u Venetu (liječnik) i Genove (pilotov zamjenik i jedan od topnika).

Drugačiji brojčani omjer bilježimo u primjeru tartane kojom je zapovijedao Josip Kolović. Njegov naoružani brod brojio je ukupno šezdeset članova, a njih 42 zavičajem su Peraštani. Iz ostalih (u izvoru neiskazanih precizno) dijelova Boke potječe šesnaest Kolovićevih mornara. Službu liječnika obnaša Talijan iz Brescije, dočim podrijetlo kapelana nije navedeno, ali je i ovdje vjerojatno riječ o svećeniku iz Dalmacije.

Sveukupno raščlanjujući zavičajno podrijetlo članova posade peraških, dobrotskih i prčanjskih tartana 1766. godine, možemo zaključiti kako su one u najvećemu broju bile popunjene domaćim ljudstvom, ponajprije iz matičnoga naselja kapetana broda. Uz *gente bochese* na tim brodovima tek u pojedinačnim primjerima bilježimo Dalmatince i Talijane, najčešće vršitelje službi koje nisu bile usko vezane uz ratovanje i pomorstvo.

Umjesto zaključka: Jesu li bokeljske tartane doplovile do Tripolija?

Šest bokeljskih tartana (od kojih raspolažemo podacima za njih pet) bilo je – kako je prethodno rečeno – unovačeno i opremljeno za sudjelovanje u kaznome pohodu Jacopa Nanija protiv tripolitanskih gusara, koji su u siječnju 1766. godine oteli mletački trgovački brod *Libertà*. Senat je odluku o pokretanju kaznenih mjera protiv nepokornih gusara donio 24. svibnja iste godine, a potom su (točan datum kretanja flote prema Tripoliju nije poznat) u smjeru sjeverne Afrike pod Nanijevim vodstvom upućene fregate *San Michele Arcangelo*, *San Vincenzo Ferrer*, *Tolleranza* i *Vigilanza*. Proučavatelji toga pohoda navode kako su u Nanijevoj *squadra navale* sudjelovale kao pripomoć i bokeljske tartane.⁴⁰

Ratni su brodovi pred Tripoli dospjeli prvih dana kolovoza 1766. godine (prema nekim izvorima 4., a prema nekima 6. kolovoza) i ubrzo su – zahvaljujući postizanju obnove mirovnoga ugovora između Mlečana i tripolitanskoga bega – krenule na put prema Jadranskomu moru. Pitanje koje se ovdje nužno nameće jest jesu li i kako bokeljske tartane sudjelovale u ovome pothvatu. Znano je da su bokeljske tartane – prema odlukama Senata od 24. svibnja te 5. i 7. lipnja 1766. godine – trebale biti unovačene, opremljene i uključene u Nanijevu flotu. Međutim, datumi njihova popisivanja u Kotoru (4., 10. i 12. kolovoza) podudaraju se s vremenom djelovanja Nanijevih pomorskih snaga pred Tripolijem. U tekstu koji prethodi popisu ljudstva na brodu jasno je navedeno kako se tartane

⁴⁰ Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, 357; Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, 178-179.

stavljaju na raspolaganje generalnome providuru mora na Krfu s ciljem djelovanja na području Jadrana i grčkoga arhipelaga. Ime Jacopa Nanija ovdje nije spomenuto. Uz to, tartanama je bio dopušten osmodnevni boravak u Kotoru s ciljem nadopune ljudstva i opremanja brodova.

Jesu li, prema tome, bokeljski brodovi sudjelovali u Nanijevu pohodu? Nesumnjivo je da su bile predviđene, a znamo i da je tartana Josipa Kolovića sredinom lipnja 1766. godine zabilježena (kao *una tartana armata a spese dello Stato*) u izvješću mletačkoga konzula u Draču Alfonsa Penza. Očito se, možda zajedno s drugim bokeljskim brodovima, ondje i nalazila u lipnju 1766. godine.⁴¹ Međutim, u trenutku dolaska Nanijevih fregata pred Tripoli bokeljske tartane daleko su od Afrike. Možemo pretpostaviti da su tartane bile naoružane i opremljene na vrijeme, da su krenule prema grčkim vodama i dospjele do albanskih luka, ali da – iz nepoznatih razloga o kojima možemo samo nagađati – u ključnim trenucima Nanijeva pohoda nisu sudjelovale. Moguće da njihova izravna nazočnost u završnome dijelu operacije nije bila nužna te je mletački Senat procijenio da su četiri dobro opremljene profesionalne fregate dovoljno učinkovita opomena Tripolitancima da prihvate uvjete pomirbe. Bokelji su na neki način ipak ispunili zadaću – vijest o njihovome sudjelovanju u ekspediciji poslana je još 24. svibnja, a njihova nazočnost zabilježena je u albanskim vodama i to je – kao psihološki čimbenik u sklopu zastrašivanja protivnika – moglo imati sasvim zadovoljavajući učinak na Mlečane.

Za priču koju iznosimo u ovome radu rasplet plovidbenoga itinerara i nije od presudne važnosti. Sačuvani popisi izravno su posvjedočenje o udjelu Bokelja u mletačkoj ratnoj mornarici te zorno kazuju o naporima koje su Peraštani, Dobročani i Prčanjani ulagali za Serenissimu i u ratu i u miru. Upravo u toj činjenici, u žrtvama koje su Bokelji (ne samo u 18. stoljeću) prinosili svojoj državi, krije se i tajna bokeljskih povlastica, statusa i ugleda među ostalim istočnojadranskim gradovima. Je li šest bokeljskih tartana sudjelovalo u demonstraciji pomorske moći sada već posrnule Kraljice mora pred Tripolijem, nije ključno pitanje ovoga rada. Tartane su ipak opremljene, a sačuvani popisi dragocjeno su povijesno vrelo o bokeljskim obiteljima i pojedincima, o njihovim brodovima, časničkim činovima i zvanjima, ali i o ulozi Bokelja u povijesti pomorstva i ratne mornarice Mletačke Republike u posljednjim desetljećima ranoga novog vijeka.

---

⁴¹ Čolak, *Hrvatski pomorski registri*, sv. II, 236.

PRILOG 1: Popis posade na tartani kapetana Jurja Ivanovića iz Dobrote, načinjen u Kotoru 4. kolovoza 1766. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Santissimo Crocefisso e Madonna del Rosario)⁴²

1. Kapetan (*Capitan*): Juraj Ivanović – Rafael – Dobrota
2. Natporučnik (*Capitan tenente*):⁴³ Stjepan Radimiri – Luka – Dobrota – 121 l.
3. Kapelan (*Cappellano*): don Filip Španić – Mljet – 62 l.
4. Pisar (*Scrivan*): Juraj Marović – Pavao – Dobrota – 110 l.
5. Liječnik (*Chirurgo*): Michiel Bognolo – Marco – Mleci – 62 l.
6. Nokjer / vođa palube (*Nochiere*): Stjepan Tomić – Nikola – Dobrota – 110 l.
7. Pilot (*Peota*): Luka Mihaljević – Tripun – Dobrota – 99 l.
8. Zastavnik (*Alfier*):⁴⁴ Rafael Marović – Marko – Dobrota – 110 l.
9. Prvi narednik (*Sargente primo*):⁴⁵ Tripun Radimiri – Ilija – Dobrota – 99 l.
10. Drugi narednik (*Sargente secondo*): Josip Andrić – Matija – Dobrota – 99 l.
11. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Marko Radimiri – Juraj – Dobrota – 99 l.
12. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Pavao Kosović – Luka – Dobrota – 88 l.
13. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Ilija Radimiri – Josip – Dobrota – 88 l.
14. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Pavao Radimiri – Antun – Dobrota – 88 l.
15. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Krsto Vulović – Marko – Dobrota – 88 l.
16. Zapovjednik topnika (*Capo bombardieri*): Jakov Marović – Grgur – Dobrota – 88 l.
17. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Josip Oparenović – Nikola – Dobrota – 88 l.
18. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Luka Mihaljević – Nikola – Dobrota – 88 l.
19. Kormilar (*Timonier*): Filip Matković – Matija – Dobrota – 88 l.
20. Brodograditeljski majstor (*Calafà*): Jakov Kapor – Jakov – Dobrota – 99 l.

Mornari (*Marineri*):

21. Petar Kosović – Stjepan – Dobrota – 88 l.
22. Juraj Kosović – Stjepan – Dobrota – 88 l.
23. Josip Marović – Grgur – Dobrota – 88 l.
24. Toma Marović – Krsto – Dobrota – 88 l.
25. Nikola Zloković – Ostoja – Bijela – 88 l.
26. Matija Barber – Tripun – Morinj – 44 l.
27. Antun Milović – Vicko – Dobrota – 44 l.
28. Filip Ivanović – Luka – Dobrota – 44 l.

⁴² Podaci o članovima posade pisani su jednoobrazno. Za časnike i dočasnike navodi se njihov čin, potom slijedi ime i prezime člana posade, ime oca, zavičajno podrijetlo i mjesečna plaća u lirama.

⁴³ U drugoj polovici 18. stoljeća na ratnim brodovima čest je primjer dodjeljivanja činova koji odgovaraju onima u kopненоj vojsci. Čin natporučnika na brodu odgovarao bi službi prvoga pilota.

⁴⁴ Čin zastavnika na brodu odgovarao bi službi četvrtoga pilota.

⁴⁵ Čin narednika na brodu odgovarao bi službi drugoga ili trećega pilota.

29. Marko Kosović – Ivan – Dobrota – 88 l.
30. Grgur Ilić – Juraj – Dobrota – 88 l.
31. Tripun Oprenović – Mihovil – Dobrota – 88 l.
32. Matija Matković – Ilija – Dobrota – 66 l.
33. Petar Andrić – Marko – Dobrota – 66 l.
34. Ivan Andrić – Marko – Dobrota – 66 l.
35. Marko Nikolić – Andrija – Bijela – 66 l.
36. Krsto Petrović – Ilija – Dobrota – 88 l.
37. Ilija Radoničić – Matija – Dobrota – 88 l.
38. Pero Katić – Stojan – Herceg Novi – 44 l.
39. Mihovil Jurišić – Stjepan – Herceg Novi – 44 l.
40. Pero Radić – Juraj – Herceg Novi – 44 l.
41. Pero Marović – Ilija – Dobrota – 66 l.
42. Ivan Dabinović – Marko – Dobrota – 88 l.
43. Josip Petrović – Matija – Dobrota – 66 l.
44. Juraj Vuksanović – Vuko – Dobrota – 44 l.
45. Ksaver (*Saverio*) – Zloković – Ostoja – Bijela – 44 l.
46. Juraj Bošković – Luka – Dobrota – 66 l.
47. Jakov Mihaljević – Toma – Dobrota – 66 l.
48. Tripun Kosović – Matija – Dobrota – 66 l.
49. Nikola Dabović – Josip – Dobrota – 66 l.
50. Marko Kosović – Matija – Dobrota – 88 l.
51. Josip Radoničić – Matija – Dobrota – 66 l.
52. Antun Datković – Ilija – Dobrota – 66 l.
53. Nikola Vulović – Luka – Dobrota – 88 l.
54. Petar Matković – Matija – Dobrota – 88 l.
55. Nikola Radovani – Pavao – Kotor – 88 l.
56. Stojan Sutović – Đuro – Risan – 55 l.
57. Vukašin Katuriđ – Matija – Risan – 55 l.
58. Ivan Dražičević – Andrija – Risan – 55 l.
59. Ivan Radovani – Pavao – Kotor – 44 l.
60. Franjo Miović – Ivan – Stoliv – 44 l.

PRILOG 2: Popis posade na tartani kapetana Antuna Lukovića iz Prčanja, načinjen u Kotoru 4. kolovoza 1766. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Redentor, Spirito Santo e Madonna del Carmine)

1. Kapetan (*Capitan*) Antun Luković – Prčanj
  2. Natporučnik (*Capitan tenente*): Mihovil Marasević – Petar – Prčanj – 121 l.
  3. Kapelan (*Cappellano*): don Antun Simoncini – 62 l.
  4. Pisar (*Scrivan*): Tripun Rafaeli – Petar – Prčanj – 110 l.
  5. Zastavnik (*Alfier*): Ilija Luković – Prčanj – Franjo – 110 l.
  6. Nokjer / vođa palube (*Nochiere*): Luka Lipovac – Petar – Prčanj – 110 l.
  7. Pilot (*Peota*): Vicko Antonioli – Nikola – Prčanj – 99 l.
  8. Narednik (*Sargente*): Nikola Grando – Josip – Prčanj – 99 l.
  9. Narednik (*Sargente*): Matija Sbutega – Toma – Prčanj – 99 l.
  10. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellan*): Božo (*Nadal*) Vukov – Lazar – Prčanj – 99 l.
  11. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Marko Juriša – Josip – Prčanj – 88 l.
  12. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Luka Perović – Ivan – Prčanj – 88 l.
  13. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Matija Perović – Petar – Prčanj – 88 l.
  14. Nadzornik straže (*Capo di guardia*): Stjepan Perun – Antun – Prčanj – 88 l.
  15. Zapovjednik topnika (*Capo bombardieri*): Juraj Belavita – Nikola – Prčanj – 88 l.
  16. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Nikola Đurović – Tripun – Prčanj – 88 l.
  17. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Nikola Vukov – Lazar – Prčanj – 88 l.
  18. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Marko Đurov – Đuro – Prčanj – 88 l.
  19. Kormilar (*Timonier*): Nikola Periša – Petar – Prčanj – 88 l.
  20. Ekonom (*Dispensier*): Josip Đurović – Vicko – Prčanj – 88 l.
  21. Brodograditeljski majstor (*Calafà*): Matija Meštrovic – Mihovil – Prčanj – 77 l.
- Mornari (*Marineri*):
22. Jakov Lazari – Matija – Prčanj – 88 l.
  23. Paškval Rafaeli – Matija – Prčanj – 88 l.
  24. Rade Nikolin – Nikola – Prčanj – 88 l.
  25. Andrija Milutin – Ivan – Prčanj – 88 l.
  26. Antun Petović – Ilija – Prčanj – 88 l.
  27. Frano Mis – Vicko – Prčanj – 88 l.
  28. Petar Sbutega – Paškval – Prčanj – 88 l.
  29. Marko Markeša – Nikola – Prčanj – 88 l.
  30. Jakov Mata – Matija – Prčanj – 88 l.
  31. Marko Dragiša – Dragiša – Prčanj – 88 l.
  32. Tomo Milutin – Marko – Prčanj – 88 l.
  33. Marko Petović – Krsto – Prčanj – 88 l.

34. Srećko (*Felice*) Đurović – Josip – Prčanj – 44 l.
35. Antun Radonić – Vicko – Prčanj – 44 l.
36. Petar Belavita – Nikola – Prčanj – 88 l.
37. Franjo Gira – Nikola – Prčanj – 44 l.
38. Vuko Boškov – Božo (*Nadal*) – Prčanj – 44 l.
39. Tripo Vidov – Božo (*Nadal*) – Lastva – 52 l.
40. Šime Perušin – Božo (*Nadal*) – Lastva – 66 l.
41. Tripo Matov – Marko – Lastva – 44 l.
42. Miho Perov – Pero – Lastva – 44 l.
43. Krsto Đurov – Đuro – Lastva – 66 l.
44. Marko Lukov – Luka – Lastva – 66 l.
45. Marko Perov – Pero – Lastva – 60 l.
46. Grgur Nikov – Niko – Lastva – 66 l.
47. Mato Ozić – Josip – Tivat – 64 l.
48. Božo Magela – Marko – Muo – 62 l.
49. Jozo Vukičević (*Vukišević*) – Muo – 62 l.
50. Đuro Roso – Niko – Muo – 62 l.
51. Tomo Jozov – Jozo – Tivat – 62 l.
52. Šime Nikolin – Nikola – Morinj – 62 l.
53. Damjan Savin – Sava – Morinj – 55 l.
54. Petar Matov – Nikola – Morinj – 64 l.
55. Tripo Matov – Mato – Morinj – 46 l.
56. Grgur Vukasinović – Staniša – Morinj – 62 l.
57. Tripo Martinov – Martin – Morinj – 62 l.
58. Petar Crnogorčević – Toma – Bijela – 62 l.
59. Jovo Cvitković – Simo – Bijela – 52 l.
60. Lazar Jovov – Jovo – Bijela – 48 l.
61. Niko Đurov – Đuro – Bijela – 44 l.
62. Luka Franović – Antun – Stoliv – 62 l.
63. Tripo Trojanović – Jovo – Luštica – 48 l.
64. Ivan Ostojin – Ostoja – Kostanjica – 55 l.
65. Nikola Tripov – Tripo – Kotor – 64 l.

NAKNADNO DOPISANI:

1. Kormilar (*Timonier*): Petar Babić – Tripun – Kotor – 64 l.
2. Liječnik (*Chirurgo*): Francesco Tosi – 62 l.
3. Pilot za Levant / Grčku (*Peota da Levante*): Dimitri Mariloti – Todorik – 26 l.

Mornari (*Marineri*):

4. Tripun Konzolić – Božo (*Nadal*) – Kotor – 64 l.
5. Mate Mijo – Mijo – Stoliv – 64 l.
6. Badan Kaluđerović – Andrija – Risan – 48 l.
7. Antun Perov – Pero – Risan – 48 l.
8. Jovo Kolumbarić – Mitar – Risan – 48 l.
9. Jaketa (Laketa) Čelović (*Chielovich*) – Jovo – Risan – 48 l.

10. Đuro Čelović (*Chielovich*) – Luka – Risan – 48 l.
11. Marko Jovov – Jovo – Risan – 48 l.
12. Vukašin Milević – Kosta – Risan – 48 l.
13. Jakov Lukin – Luka – Risan – 48 l.
14. Petar Popović – Šimun – Risan – 48 l.
15. Mijat Gavriilo – Popović – Šimun – Risan – 48 l.
16. Jozo Marica – Nikola – Stoliv – 64 l.

PRILOG 3: Popis posade na tartani kapetana Boža Kamenarovića iz Dobrote, načinjen u Kotoru 10. kolovoza 1766. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Natività del Signore)

1. Kapetan (*Capitan*): Božo (*Nadal*) Kamenarović – Dobrota
2. Prvi natporučnik (*Primo Capitan tenente*): Matija Radimiri – Luka – Dobrota – 121 l.
3. Drugi natporučnik (*Secondo Capitan tenente*): Krsto Vulović – Marko – Dobrota – 110 l.
4. Kapelan (*Cappellano*): don Juraj Turalo – Nikola – Krk – 62 l.
5. Pisar (*Scrivan*): Giacomo Costa – Antonio – Venezia – 66 l.
6. Liječnik (*Celente*): Antonio Comin – Michiel – Padova – 62 l.
7. Nokjer / vođa palube (*Nochiere*): Petar Kosović – Stjepan – Dobrota – 110 l.
8. Pilot (*Peota*): Krsto Dabinović – Matija – Dobrota – 99 l.
9. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Juraj Bilafer – Marko – Perast – 99 l.
10. Zastavnik (*Alfier*): Filip Kamenarović – Stjepan – Dobrota – 110 l.
11. Prvi narednik (*Sargente primo*): – Toma Tomanović – Ilija – Dobrota – 99 l.
12. Drugi narednik (*Sargente secondo*): Božo (*Nadal*) Bilafer – Grgur – Perast – 99 l.
13. Prvi nadzornik straže (*Primo Capo della guardia*): Matija Milović – Božo (*Nadal*) – Dobrota – 88 l.
14. Drugi nadzornik straže (*Secondo Capo della guardia*): Matija Dabinović – Toma – Dobrota – 88 l.
15. Treći nadzornik straže (*Terzo Capo della guardia*): Stjepan Ivanović – Nikola – Dobrota – 88 l.
16. Četvrti nadzornik straže (*Quarto Capo della guardia*): Juraj Dabović – Marko – Dobrota – 88 l.
17. Zapovjednik topnika (*Capo bombardieri*): Krsto Radimiri – Juraj – Dobrota – 88 l.
18. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Nikola Petrović – Ilija – Dobrota – 88 l.
19. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Adam Marović – Vicko – Dobrota – 88 l.
20. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Nikola Dapčević – Ilija – Stoliv – 88 l.

21. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo bombardieri*): Šimun Milović – Vujo – Herceg Novi – 88 l.
22. Kormilar (*Timonier*): Matija Tomić – Tripun – Dobrota – 88 l.
23. Kormilar (*Timonier*): Luka Radoničić – Marko – Dobrota – 88 l.
24. Brodski majstor (*Maestranza*): Vicko Foretić – Nikola – Korčula – 88 l.
25. Ekonom (*Dispensier*): Nikola Sekulović – Sekula – Kruševica – 88 l.

Mornari (*Marineri*):

26. Juraj Petričević – Rafael – Dobrota – 88 l.
27. Matija Ivanović – Juraj – Dobrota – 88 l.
28. Krsto Lučić – Mihovil – Dobrota – 88 l.
29. Matija Balabin – Nikola – Dobrota – 88 l.
30. Ivan Lučić – Mihovil – Dobrota – 88 l.
31. Adam Dabinović – Matija – Dobrota – 88 l.
32. Luka Radimiri – Krsto – Dobrota – 88 l.
33. Božo (*Nadal*) Radimiri – Tripun – Dobrota – 88 l.
34. Andrija Kamenarović – Božo (*Nadal*) – Dobrota – 66 l.
35. Marko Ažidam (*Axidam*) – Ivan – Dobrota – 66 l.
36. Marko Bošković – Rafael – Dobrota – 66 l.
37. Josip Kadraši (*Cadrasa*) – Dominik – Dobrota – 44 l.
38. Lazar Kampoza (*Camposa*) – Juraj – Perast – 88 l.
39. Ksaver (*Saverio*) Vidović – Nikola – Orašac – 44 l.
40. Krsto Mateočević – Staniša – Morinj – 66 l.
41. Luka Bilafer – Marko – Perast – 66 l.
42. Spasoje Petrović – Savo – Morinj – 44 l.
43. Petar Berber – Tripun – Morinj – 44 l.
44. Juraj Berber – Andrija – Morinj – 44 l.
45. Ilija Draganović – Rafael – Morinj – 44 l.
46. Luka Draganović – Ilija – Morinj – 44 l.
47. Jovo Matković – Mihovil – Morinj – 44 l.
48. Krsto Dabović – Antun – Kostanjica – 66 l.
49. Juraj Dabović – Matija – Kostanjica – 66 l.
50. Ivan Bošković – Ivan – Bijela – 55 l.
51. Krsto Malović – Nikola – Bijela – 66 l.
52. Ksaver (*Saverio*) Vuković – Ivan – Bijela – 66 l.
53. Šimun Šerović – Gabrilo – Bijela – 55 l.
54. Petar Šerović – Ivan – Bijela – 55 l.
55. Šimun Zupčević – Gabrijel – Kumbor – 66 l.
56. Ivan Đonović – Božo (*Nadal*) – Kumbor – 66 l.
57. Savo Đonović – Božo (*Nadal*) – Kumbor – 66 l.
58. Šimun Franković – Luka – Kumbor – 66 l.
59. Nikola Vlastelinović – Ivan – Risan – 55 l.
60. Jovo Paprenica – Luka – Risan – 55 l.
61. Antun Milković – Nikola – Stoliv – 66 l.
62. Andrija Tripčević – Nikola – Lastva – 44 l.

63. Rafael Vernić – Marko – Lastva – 44 l.
64. Rafael Mitrović – Nikola – Lastva – 55 l.
65. Tripun Oza – Stjepan – Tivat – 55 l.
66. Marko Bošković – Juraj – Lepetane – 55 l.
67. Ivan Petković – Božo (*Nadal*) – Škaljari – 44 l.
68. Ivan Brkanović – Nikola – Škaljari – 44 l.
69. Stojko Basor – Nikola – Škaljari – 44 l.
70. Aleksandar Danilović – Mojse – Herceg Novi – 66 l.
71. Marko Đonović – Đono (*Giono*) – Herceg Novi – 66 l.
72. Toma Đonović – Marko – Herceg Novi – 66 l.
73. Savo Županović – Nikola – Herceg Novi – 55 l.
74. Nikola Đuranović – Stjepan – Đurići – 44 l.
75. Stjepan Jurić – Luka – Krtoli – 44 l.
76. Stanko Barbić – Ivan – Krtoli – 44 l.
77. Đuro Rusović – Ivan – Krtoli – 44 l.
78. Niko Lečević – Luka – Grbalj – 44 l.
79. Sava Lazarović – Ivan – Grbalj – 44 l.
80. Rade Kostić – Petar – Krtoli – 44 l.

PRILOG 4: Popis posade na tartani kapetana Vicka Kolovića iz Perasta, načinjen u Kotoru 12. kolovoza 1766. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Sacra Famiglia)

1. Kapetan (*Capitan*): Vicko Kolović – Krsto (pok.) – Perast – 150 l.
2. Kapelan (*Cappellano*): don Juraj Sovrinić – Petar (pok.) – 55 l.
3. Natporučnik (*Capitan tenente*): Matija Mazarović – Julije (pok.) – Perast – 66 l.
4. Pisar (*Scrivan*): Josip Zambella – Tripun – Perast – 90 l.
5. Pomoćnik pisara (*Scrivanello*): Antun Visković – Josip – Perast – 39 l.
6. Pilot (*Peota*): Antun Bronza – Krsto (pok.) – Perast – 66 l.
7. Liječnik (*Eccelente*): Domenico Legrini – Piero – Portogruaro – 55 l.
8. Pilotov zamjenik (*Sotto peota*): Giovanni Gavazzo – Giuseppe (pok.) – Genova – 60 l.
9. Zapovjednik topnika (*Capo principale*): Tripun Burović – Krsto – Perast – 55 l.
10. Nokjer / vođa palube (*Nochiere*): Franjo Leoni – Ivan (pok.) – Boka – 72 l.
11. Kadet (*Cadetto*): Petar Bane – Stjepan – Perast – 39 l.
12. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Marko Stanović – Petar – Perast – 60 l.
13. Brodski majstor (*Mistro*): Iseppo Bertoco – Olivo (pok.) – Mleci – 60 l.
14. Kormilar (*Timonier*): Andrija Lizanin – Luka (pok.) – Perast – 44 l.
15. Kormilar (*Timonier*): Ivan Drapulović – Mihovil – Perast – 44 l.
16. Kormilar (*Timonier*): Nikola Marmosidić – Juraj – Boka – 44 l.
17. Kormilar (*Timonier*): Krsto Malković – Ivan – Perast – 44 l.
18. Pomoćni ekonom (*Penese*): Antun Kurtić – Bernard (pok.) – Boka – 54 l.
19. Ekonom (*Dispensier*): Ivan Vujat – Miloš (pok.) – Perast – 60 l.

20. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo*): Ivan Parmić – Stjepan – Boka – 39 l.
21. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo*): Giuseppe Gavazzo – Giovanni – Genova – 39 l.
22. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo*): Dominik Zulerzić – Matija (pok.) – Boka – 39 l.

Mornari (*Marineri*):

23. Andrija Marić – Andrija (pok.) – Perast – 39 l.
24. Matija Matikola – Antun – Perast – 39 l.
25. Matija Brajković – Ivan – Perast – 39 l.
26. Pavao Lipanin – Tripun – Perast – 39 l.
27. Tripun Mersa – Mitar (pok.) – Boka – 39 l.
28. Stjepan Dostić – Luka (pok.) – Boka – 39 l.
29. Krsto Morandić – Ivan – Boka – 39 l.
30. Franjo Nenadić – Marko (pok.) – Perast – 39 l.
31. Juraj Mersa – Mitar (pok.) – Boka – 39 l.
32. Petar Pantović – Panto (pok.) – Perast – 39 l.
33. Stjepan Brajković – Ivan (pok.) – Perast – 39 l.
34. Matija Radović – Ivan – Perast – 39 l.
35. Jakov Betić – Ivan (pok.) – Perast – 39 l.
36. Staniša Mustur – Juraj (pok.) – Boka – 39 l.
37. Nikola Tomašević – Toma (pok.) – Perast – 39 l.
38. Matija Vučević – Nikola (pok.) – Perast – 39 l.
39. Juraj Vulović – Andrija – Perast – 39 l.
40. Nikola Svilanović – Mihovil (pok.) – Boka – 39 l.
41. Antun Kašina (Kajina) – Božo (pok.) – Perast – 39 l.
42. Stojko Stojanović – Ivan (pok.) – Boka – 39 l.
43. Antun Brajković – Toma – Perast – 39 l.
44. Nikola Mustur – Savo – Boka – 39 l.
45. Jovo Matković – Andrija – Boka – 39 l.
46. Stjepan Dabović – Pero – Perast – 39 l.
47. Gabrijel Lučić – Luka (pok.) – Boka – 39 l.
48. Jaro (*Giario*) Komadina – Sava (pok.) – Perast – 39 l.
49. Pero Mustur – Ivan – Perast – 39 l.
50. Jovo Perov – Pero – Perast – 39 l.
51. Matija Simov – Simo (pok.) – Perast – 39 l.
52. Nikola Radović – Andrija – Perast – 39 l.
53. Andrija Cvjetković – Jovo – Perast – 39 l.
54. Krsto Zloković – Toma (pok.) – Boka – 39 l.
55. Bogdan Zloković – Jovo – Boka 39 l.
56. Jovo Zloković – Juraj – Boka – 39 l.
57. Jovo Kostadinović – Kostantin – Boka – 39 l.
58. Toma Crnogorčević – Luka (pok.) – Boka – 39 l.
59. Krsto Sarčević (Sargević) – Ostoja (pok.) – Perast – 39 l.
60. Toma Milanović – Juraj (pok.) – Perast – 39 l.
61. Grgur Misitić – Jovo (pok.) – Boka – 39 l.
62. Josip Milić – Antun (pok.) – Perast – 39 l.

63. Risto Jovanović – Stjepan – Boka – 39 l.
64. Jovo Mustur – Boško – Perast – 39 l.
65. Jozo Kovačić – Pero – Boka – 39 l.
66. Jozo Jovović – Nikola (pok.) – Boka – 39 l.
67. Simo Lučić – Mijat – Boka – 36 l.
68. Ilija Lučić – Simo – Boka – 36 l.
69. Pero Lučević – Božo – Boka – 36 l.
70. Savo Petrović – Stjepan (pok.) – Boka – 36 l.
71. Marko Juklić – Popov – Boka – 36 l.
72. Božo Milanović – Juraj – Perast – 36 l.
73. Bjelan Lučić – Krsto – Boka – 36 l.
74. Luka Lučić – Juraj – Boka – 36 l.
75. Nikola Paprenica – Juraj – Boka – 36 l.
76. Jure Popović – Ivan – Boka – 36 l.
77. Tomo Jovović – Ivan – Boka – 36 l.
78. Nikola Medin – Luka (pok.) – Boka – 36 l.
79. Marko Mikula – Domo – Boka – 36 l.
80. Nikola Matović – Jovo – Perast – 36 l.
81. Pero Mustur – Toma (pok.) – Boka – 36 l.
82. Ivan Balatusić – Stjepan – Boka – 36 l.
83. Nikola Damjanović – Andrija – Perast – 36 l.
84. Jovo Sijerković – Todor – Perast – 36 l.
85. Aćin Cvjetković – Niko – Perast – 36 l.
86. Vido Lučić – Ilija – Boka – 36 l.
87. Krsto Bronza – Antun – Perast – 36 l.
88. Matija Lazović – Lazar (pok.) – Boka – 36 l.
89. Mitar Kolunbara – Andrija – Boka – 36 l.
90. Stjepan Đuranović – Marko (pok.) – Perast – 36 l.
91. Lovro Kosović – Antun (pok.) – Boka – 36 l.
92. Luka Luović – Vukašin (pok.) – Boka – 36 l.
93. Nikola Cvjetović – Tripun – Boka – 36 l.
94. Jovo Grusić – Marko – Boka – 36 l.
95. Jovo Čaić (*Chiaich*) – Nikola (pok.) – Boka – 36 l.
96. Juraj Papadić – Ivan (pok.) – Boka – 36 l.
97. Gaetan Gazić – Ivan – Perast – 36 l.
98. Pave Šiljegović – Petar (pok.) – Perast – 36 l.
99. Šimun Fersić – Petar (pok.) – Perast – 36 l.

PRILOG 5: Popis posade na tartani kapetana Josipa Kolovića iz Perasta, načinjen u Kotoru 12. kolovoza 1766. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar, b. 272. Libro salariati della tartana noleggiata nominata Regina degli Angeli)

1. Kapetan (*Capitan*): Josip Kolović – Krsto – Perast – 150 l.
2. Kapelan (*Cappellano*): Don Zorzi Marsidi – Zuanne – 55 l.
3. Natporučnik (*Capitan tenente*): Gaetan Grubaš – Mihovil (pok.) – Perast – 66 l.
4. Pisar (*Scrivan*): Toma Bronza – Grgur – Perast – 60 l.
5. Pilot (*Peota*): Tripun Zambella – Ivan (pok.) – Perast – 66 l.
6. Liječnik (*Eccelente*): Pietro Madaleni – Andrea (pok.) – Brescia – 55 l.
7. Nokjer / vođa palube (*Nochiere*): Tripun Matković – Luka (pok.) – Perast – 72 l.
8. Zapovjednik topnika (*Capo principale*): Ivan Milić – Vicko – Perast – 55 l.
9. Pilotov zamjenik (*Sotto peota*): Stjepan Burović – Antun (pok.) – Perast – 44 l.
10. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Marijan Ažić (*Axich*) – Antun (pok.) – Perast – 60 l.
11. Ekonom (*Dispensier*): Ivan Gnalo – Martin (pok.) – Perast – 60 l.
12. Pomoćni ekonom (*Penese*): Ilija Bošković – Boško – Perast – 54 l.
13. Kormilar (*Timonier*): Risto Popović – Simo – Perast – 44 l.
14. Kormilar (*Timonier*): Andrija Kusina – Božo (pok.) – Perast – 44 l.
15. Kormilar (*Timonier*): Grgur Burović – Matija (pok.) – Perast – 44 l.
16. Kormilar (*Timonier*): Božo (*Nadal*) Trogašić – Antun – Perast – 44 l.
17. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo*): Juraj Rossi – Luka (pok.) – Perast – 44 l.
18. Podzapovjednik topnika (*Sottocapo*): Luka Mazarović – Marko (pok.) – Perast – 39 l.
19. Brodski majstor (*Mistro*): Vid Dragojlović – Mihovil (pok.) – Perast – 39 l.

Mornari (*Marineri*):

20. Antun Perović – Ivan – Perast – 39 l.
21. Ivan Meštrović – Matija – Perast – 36 l.
22. Josip Matović – Miloš (pok.) – Perast – 36 l.
23. Šimun Bozalić – Ivan – Perast – 39 l.
24. Ivan Mihajlović – Antun – Boka – 36 l.
25. Ivan Pernegović – Antun (pok.) – Boka – 39 l.
26. Ilija Vukosavić – Petar (pok.) – Perast – 39 l.
27. Simo Zizović – Ivan – Perast – 39 l.
28. Lazar Balnić – Juraj (pok.) – Boka – 39 l.
29. Matija Dabisinović – Juraj – Perast – 39 l.
30. Ivan Vukasović – Ivan (pok.) – Perast – 39 l.
31. Petar Vukasović – Mitar – Perast – 36 l.
32. Mitar Ljubatović – Miloš (pok.) – Boka – 39 l.
33. Joko Subotić – Nikola (pok.) – Boka – 39 l.
34. Joko Popović – Mihovil (pok.) – Boka – 36 l.
35. Vuko Paprenica – Simo (pok.) – Boka – 39 l.
36. Drago Drakulović – Spasoje – Boka – 36 l.
37. Ilija Paprenica – Juraj – Boka – 36 l.

38. Nikola Vidović – Aleksa – Boka – 39 l.
39. Nikola Vrčević (Virević) – Petar – Boka – 39 l.
40. Jovo Simon – Nikola – Perast – 39 l.
41. Mihovil Ljubani (Gliubani) – Ivan – Perast – 39 l.
42. Pero Vuladović – Stjepan – Perast – 36 l.
43. Nikola Jovanović – Boško – Perast – 36 l.
44. Marko Vladanović – Petar – Perast – 39 l.
45. Pero Vukasović – Mitar – Perast – 36 l.
46. Pero Dragutinov – Pero – Perast – 39 l.
47. Božo Dragutinov – Nikola – Perast – 39 l.
48. Jovo Dragutinov – Juraj – Perast – 36 l.
49. Mitar Božović – Jovo – Perast – 39 l.
50. Tomo Šerović – Stjepan – Boka – 39 l.
51. Krsto Zizović – Jovo – Perast – 39 l.
52. Tomo Đuranović – Nikola – Perast – 39 l.
53. Božo (*Nadal*) – Đukić – Jovo – Perast – 39 l.
54. Nikola Šerović – Stjepan – Perast – 39 l.
55. Ivan Aleksić – Ilija (pok.) – Perast – 39 l.
56. Periša Vukasović – Andrija (pok.) – Perast – 39 l.
57. Nikola Popović – Nikola – Boka – 39 l.
58. Gabrijel Šerlet (*Scherlet*) – Stanoje – Boka – 39 l.
59. Danijel Jurić – Jovo – Boka – 39 l.
60. Jefto Šegljegović – Mihovil – Boka – 39 l.

Gente di mare della nazione bochese: tartans of Boka and the 1766 Venetian naval military intervention in Africa

Lovorka Čoralić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb
Croatia
E-mail: lovorka@isp.hr

Maja Katušić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10000 Zagreb
Croatia
E-mail: mkatusic@isp.hr

Summary

The main goal of this essay is to analyse the composition of the crew of five armed tartans of Boka that were recruited following the orders of the Venetian Senate in 1766, to participate in a military intervention against Tripoli pirates. The essay is based on archival sources kept in the Archivio di Stato di Venezia (the collection of the magistrates of the Venetian navy, *Provveditori all'Armar*). In the introduction, we summarize developmental components of seafaring in Boka Kotorska in the eighteenth century, discuss factors that enabled fast development of urban settlements in Boka, and emphasize the role of the residents of Boka in the Venetian navy. In the main part of the essay we analyse in detail all data relevant for the establishment and composition of tartans that were commanded by captains from Perast, Dobrota and Prčanj. We discuss the armament (especially artillery) of tartans, crew numbers, officer and midshipman ranks, specialized ship offices (physicians, scribes, procurement clerks, craftsmen, chaplains), native towns/villages of the crew (mostly in Boka) as well as their salaries. The final part of the article contains full transcriptions of crew registers of five tartans from Boka in 1766.

Keywords: Boka Kotorska, Republic of Venice, Dobrota, Prčanj, Perast, maritime history, military history, Venetian navy, eighteenth century